

ارزیابی فرصت‌های کارآفرینی در نواحی روستایی و نقش دولت در ارتقای آن مطالعه موردی: روستاهای شهرستان بهبهان^۱

سارا فردوسی - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی
حسنعلی فرجی سبکبار* - استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی
علیرضا دربان آستانه - استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، جغرافیای انسانی
فضیله خانی - استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۰۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۰۷

چکیده

دولت با کارآفرینی و خلق فرصت‌های جدید، نوآوری، و ایجاد رفاه نقش مؤثری در بهبود وضع اقتصادی و معیشتی جوامع روستایی ایفا می‌کند. به همین دلیل، در این پژوهش به بررسی جایگاه دولت در فرصت‌های کارآفرینی پرداخته شده است. این تحقیق پیمایشی، جامعه آماری افراد ۳۲ روستای شهرستان بهبهان، و جامعه نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۸۷ نفر است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار استنباطی (آزمون T تک‌نمونه‌ای و آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه)، توابع ترانسلوگ و ترانسندنتال، و رویکرد تحلیل مسیر استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد از میان شاخص‌های تبیین‌کننده، دولت در ارتقای کارآفرینی، فرهنگ‌سازی، و آموزش افراد بومی (میزان تأثیر کل ۶۸ درصد) به مراتب سهم غیرمستقیم بیشتری در مقایسه با سایر شاخص‌ها دارد. مدیریت نوین روستایی با تأثیر کل ۶۷ درصدی نیز بیشترین تعداد مسیرهای برون‌زاد را داشته و به صورت یک ایستگاه مهم عمل می‌کند. این متغیر به صورت غیرمستقیم و با ضریب‌های همبستگی معنادار بر متغیرهای مختلف تسهیلات لازم با بهره کافی، یارانه‌های دولتی، و بیمه محصولات تأثیرگذار است. ضروری است بیان شود که به طور کل فرهنگ‌سازی و آموزش افراد بومی، تأسیس نهاده‌ها و شبکه‌های حمایت، مدیریت نوین روستایی، تسهیلات لازم با بهره کافی، و یارانه‌های دولتی به ترتیب با نرخ اثرهای ۶۸، ۵۷، ۶۷، ۶۰ و ۶۳ درصد بالاترین میزان اثر کل را داشته‌اند. این بدان معنی است که دولت با ایفای نقش خود از طریق شاخص‌های ذکر شده می‌تواند نقش خود را در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی ایفا کند.

کلیدواژه‌ها: ارتقای کارآفرینی، روستاهای شهرستان بهبهان، نقش دولت.

۱. این مقاله مستخرج از پایان‌نامه دکتری است.

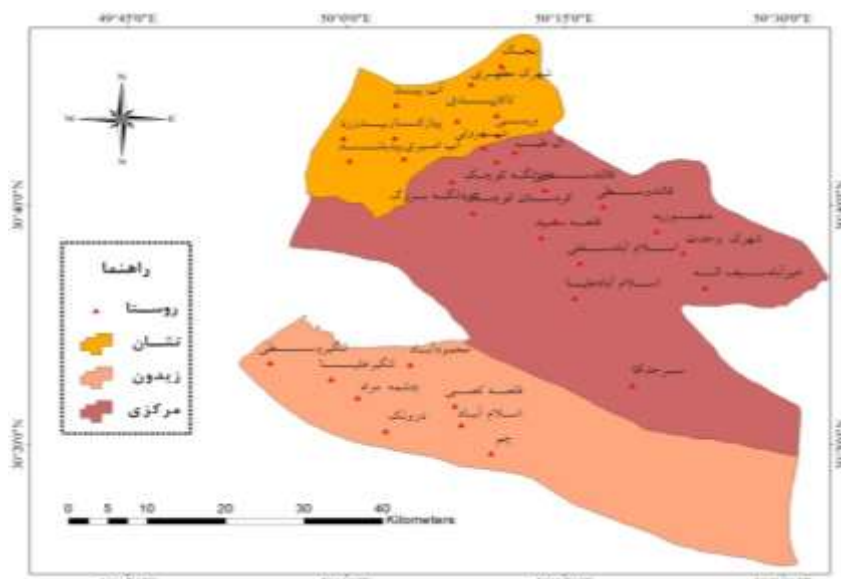
* نویسنده مسئول، تلفن: ۰۹۱۲۵۳۵۹۲۱۷

مقدمه

نواحی روستایی به دلیل شرایط خاص اکولوژیکی و اقتصادی-اجتماعی با مسائل و مشکلات متعدد و گوناگونی مواجه‌اند که فقر و محرومیت از مهم‌ترین آن‌ها به‌شمار می‌آید (سخته و کریمی، ۱۳۹۸: ۷۱۹؛ خیاره و عرفان‌نیا، ۱۳۹۸: ۹۲). اگرچه فقر مشکلی جهانی است، بروز وسیع و عمیق آن در بخش روستایی باعث شده است به‌عنوان مهم‌ترین مشکل این نواحی مطرح باشد؛ به‌گونه‌ای که امروزه بسیاری از نواحی روستایی در سطح جهانی، به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه، در حال تجربه کردن مشکلات ناشی از رکود، ایستایی، و کساد اقتصادی‌اند (هیلینگ و گرهارد، ۲۰۲۰: ۲؛ ریگان، ۲۰۰۲: ۸). در نتیجه، موارد بیان‌شده مناطق روستایی از چالش‌های راهبردی متعددی از قبیل فقر، بیکاری پنهان، تخریب محیط زیست، تداوم نابرابری در توزیع فرصت‌ها و منابع میان نواحی شهری و روستایی رنج می‌برند (رضوانی، ۱۳۹۳: ۸۴-۸۵) و این خود بیان‌کننده زمینۀ نارضایتی اکثریت روستاییان از شرایط زندگی و زیست اقتصادی در روستاست. البته، کاهش ارزش کشاورزی به‌عنوان یک حرفه، درآمد پایین کشاورزان، و اضافه‌شدن جمعیت روستایی به جمعیت شهری این مشکلات را دوچندان کرده است (شریفی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۸۲-۳۰۰؛ پتریدیس و گلاولی، ۲۰۰۸: ۲۶۲). همچنین، سکونتگاه‌های روستایی کشور نیز به‌واسطه عدم دسترسی یا دسترسی ضعیف به بسیاری از امکانات و خدمات آموزشی، بهداشتی، ارتباطی، اعتباری، حمل‌ونقل، و زیرساختی که اغلب ناشی از سوء مدیریت نهادهای متولی توسعه روستایی در کشور است با چالش‌های متعددی از جمله مهاجرت، ناامنی غذایی، فقر، بیکاری، تخریب محیط زیست، حاشیه‌نشینی، بیماری، اعتیاد، و بزهکاری مواجه‌اند و قشر تلاشگر روستایی را به‌سوی آینده‌ای مبهم سوق می‌دهند تا جایی که بسیاری از محققان آینده‌بینانکی را برای قشر تلاشگر روستایی کشورمان پیش‌بینی می‌کنند (دهقانی و جمینی، ۱۳۹۶: ۵). مروری بر مبانی و متون موجود بیانگر این مطلب است که بسیاری از صاحب‌نظران و محققان توسعه بر این نکته تأکید دارند که توسعه و ترویج کارآفرینی در میان روستاییان یکی از کاربردی‌ترین و مناسب‌ترین راهبردها برای غلبه بر مشکلات اقتصاد روستایی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی آنان است (قادرمرزی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۰۴؛ دهقانی و جمینی، ۱۳۹۶: ۵). از آنجا که کارآفرینی روستایی نقشی مهم در توسعه منطقه‌ای دارد، در راستای ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی منطقه‌ای دولت‌ها برنامه‌های متعددی برای ایجاد و توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی اجرا می‌کنند (خیاره و عرفان‌نیا، ۱۳۹۸: ۹۲؛ دابسون و همکاران، ۲۰۰۳: ۴). در نتیجه کارآفرینی با خلق فرصت‌های جدید اشتغال و درآمد، نوآوری و ایجاد رفاه نقش مؤثری در بهبود وضع اقتصادی و معیشتی جوامع روستایی ایفا می‌کند. تجربه بسیاری از کشورهای فقیر و پُرجمعیت که طیف وسیعی از جمعیت آنان را روستاییان تشکیل می‌دهند بیانگر این نکته است که توجه به مقوله کارآفرینی می‌تواند از مهاجرت روستاییان به شهرها بکاهد و زمینه‌های اشتغال، رفاه، و پیشرفت آنان را در همان روستای محل سکونتشان فراهم کند (دهقانی و جمینی، ۱۳۹۶: ۵؛ خیاره و عرفان‌نیا، ۱۳۹۸: ۹۲). بنابراین، توجه به وضعیت نواحی روستایی و شرایط کشور ضرورت توجه به کارآفرینی در این نواحی را پیش از پیش نمایان می‌کند. در نتیجه، بدون همراهی همه سازمان‌های مسئول در توسعه کشور نمی‌توان ادعا کرد به‌طور یک‌جانبه بتوان در این زمینه توفیقی به‌دست آورد. از طرفی، دولت به‌عنوان یک نهاد تصمیم‌گیر در مسائل کلان باید در یک تعامل سازنده با سرمایه‌گذاران و اتحادیه‌های کارگری و کارفرمایی و نهادهای بین‌المللی باشد و مسئولیت خود را در قبال فراهم‌آوردن زیرساخت‌های لازم برای کارآفرینی قبول کند.

بنابراین، اگر در نظر داشته باشیم که منطقه مورد مطالعه را معرفی اجمالی کنیم، شهرستان بهبهان در جنوب شرقی استان خوزستان قرار دارد (شکل ۱) و به دلیل شرایط مناسب آب‌وهوایی و وجود رودخانه‌های دائمی مانند مارون و خیرآباد، زهره، همچنین داشتن خاک قابل کشت و حاصل‌خیز امکانات مساعدی برای گسترش بخش کشاورزی فراهم

کرده است. در زمینه گردشگری نیز دارای سه منطقه گردشگری تنگ‌تکاب، خاییز، و منطقه گردشگری پشکر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۷: ۴۲). با این همه، وضعیت کارآفرینی در روستاهای منطقه ضعیف است. این در حالی است که در روستاهای شهرستان بهبهان میزان افرادی دارای تحصیلات عالی بیکار بسیار زیاد و حدود ۶۳۷۰ نفر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۷: ۴۲). بنابراین، بیکاری فصلی پیامدهایی مثل مهاجرت روستاییان به شهر و همچنین حاشیه‌نشینی را در شهرهای این استان دامن زده است. در نتیجه، فرصت‌های مطرح‌شده در این تحقیق در تحقق کارآفرینی پایدار به‌منظور ایجاد اشتغال و درآمد پایدار برای ساکنان و حفظ و نگهداری از محیط زیست- که به دلیل استخراج محصولات نفتی و گازی در خطر است- می‌تواند بیش مفیدی در زمینه مطالعات بیشتر در باب کارآفرینی روستایی و برنامه‌های توسعه‌ای در راستای بهبود توسعه پایدار نواحی روستایی کشور فراهم کند.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی شهرستان بهبهان و بخش‌های مورد مطالعه

تشویق روستاییان برای مشارکت آن‌ها در برنامه‌های کارآفرینی روستایی، ترغیب سازمان‌های دولتی و غیردولتی در پشتیبانی از برنامه‌های کارآفرینی در مناطق روستایی، توانمندی روستاییان، برگزاری دوره‌های آموزشی کارآفرینی و مشاوره در این زمینه، توسعه زیرساخت‌های کارآفرینی، فراهم‌آوردن اعطای دسترسی به سرمایه، اعطای وام به کارآفرینان، توسعه امکانات و تجهیزات حمل و نقل و گسترش سیستم‌های اطلاعاتی و ارتباطی، گسترش امکانات زندگی در روستاها، و مواردی از این قبیل از جمله کارهایی است که مشارکت و همراهی دولت در بخش ایجاد اشتغال و کارآفرینی را می‌طلبد (شاه‌آبادی و چایانی، ۱۳۹۸: ۸۹۱). با گذشت بیش از یکصد سال از تاریخ اکتشاف نفت در ایران، این کشور هنوز اقتصادی به‌شدت وابسته به درآمدهای نفتی دارد و این موضوع خود به عاملی برای درک موقعیت کنونی و نیاز به عوامل دیگری برای تولید ثروت ملی نظیر کارآفرینی تبدیل شده است (یاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۷؛ دربان آستانه و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۷-۵۹). بالابردن ارزش کارآفرینی موضوع اصلی دولت‌هایی است که به دنبال رشد و توسعه‌اند. دولت از طریق اعمال خط مشی در وزارتخانه‌ها و مؤسسات می‌تواند موجب شکوفایی کارآفرینی شود و کارآفرینی باید ابزاری برای تحریک افزایش سطح فعالیت‌های اقتصادی در سازمان‌های دولتی باشد (شاه‌آبادی و چایانی، ۱۳۹۸: ۸۹۱). در واقع، سازمان‌ها برای انجام‌دادن اقدامات مناسب برای رفع چالش‌های زیست‌محیطی به کارآفرینان نیاز دارند (دربان آستانه و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۷-۵۹). اگرچه بخش دولتی با ساختارهای کارآفرینی مخالف نیست، در عمل

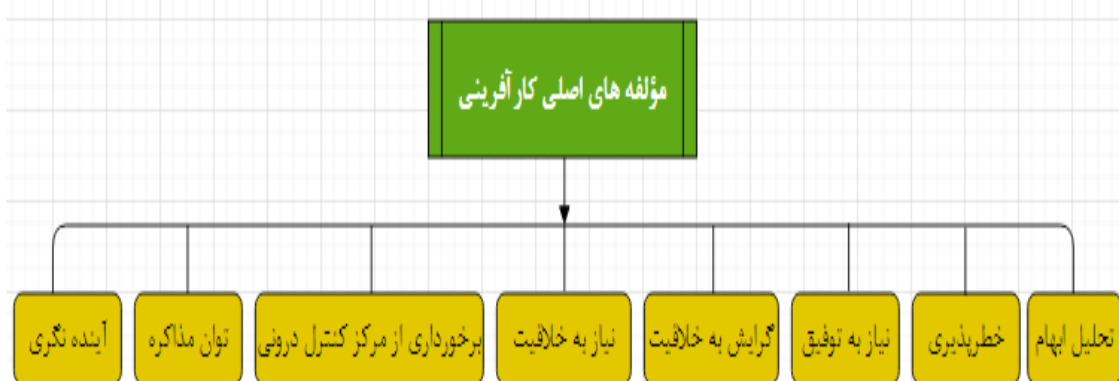
فرهنگ غالب بوروکراسی و فعالیت‌های سنتی مانع کارآفرینی سازمانی می‌شود. در یک نتیجه‌گیری کلی، مطالعات نشان می‌دهد که جهت‌گیری کارآفرینی و مدیریت کارآفرینی در سازمان‌های دولتی وجود ندارد (شاه‌آبادی و چایانی، ۱۳۹۸: ۸۹۱) و به‌طور سنتی نقش دولت محدود به سیاست و اداره امور جامعه است؛ یعنی اجرای مقررات و اطمینان از اجرای مناسب این مقررات برای فراهم کردن زمینه برای توسعه جامعه پایدار با ظهور اقتصاد جهانی و افزایش آگاهی از رقابت (اوتادی و صفری، ۱۳۹۸: ۵۰۲).

باتوجه به‌عنوان تحقیق، مباحث مطرح‌شده در طرح مسئله، مرور مطالعات پیشین، و شرایط حاکم بر ساختار اقتصادی مناطق مورد مطالعه، سؤال این پژوهش، که جواب به آن‌ها راهگشای توضیح و تبیین مسئله اصلی تحقیق خواهد بود، عبارت است از:

نقش دولت در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی در منطقه مورد مطالعه چیست؟

مبانی نظری

در تعریف کارآفرینی، شومپیتر (۱۹۲۸: ۳۹) بر آن است که کارآفرینی روشی است برای انجام دادن کسب‌وکار به شیوه‌ای مبتکرانه با تمرکز بر مشتری و پذیرفتن خطرهای حساب‌شده و مجموعه راه‌حلهایی برای برون‌رفت از معضل بیکاری (حسینی و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۸؛ بوسمن و شوچنس، ۲۰۱۸: ۷۱۱-۷۴۲؛ قنبری و همکاران، ۱۳۹۶: ۱). تاکنون طبقه‌بندی‌های مختلفی از کارآفرینی توسط محققانی مانند تایلور و لیزوالی (۱۹۶۷)، چل و همکاران (۱۹۹۱)، وو و همکاران (۱۹۹۸)، دانکلبرگو کوپر (۱۹۸۲)، میلر و تولوس (۱۹۸۶)، جونز و ایوانزا (۱۹۹۵)، ذبیحی و مقدسی (۱۳۸۸: ۱۹) ارائه شده است. به‌طور کلی، آن‌ها طبقه‌بندی کارآفرینان را در قالب هشت رویکرد ارائه می‌نمایند (شکل ۲). از دیدگاه آن‌ها، با توجه به اهمیت کارآفرینی در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها، تسهیل شرایط برای انجام دادن فعالیت‌های کارآفرینانه در بسیاری از سیاست‌گذاری دولت‌ها ضروری است که مورد تأکید قرار بگیرد (آس و همکاران، ۲۰۱۶: ۵۶). همچنین، آن‌ها اشاره کرده‌اند که روستاها به علت داشتن منابع طبیعی و انسانی فراوان می‌توانند زمینه‌ساز ظهور بسیاری از کسب‌وکارهای نو و کارآفرینانه به‌ویژه در حوزه کشاورزی شوند (قیداری و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۰۳).

شکل ۲. مؤلفه‌های اصلی کارآفرینی

بنا بر تعریف واژه‌نامه، کارآفرین^۱ کسی است که متعهد می‌شود یک فعالیت اقتصادی را سازمان‌دهی، اداره، و تقبل نماید (آس و همکاران، ۲۰۱۶: ۵۶). بعضی از دانشمندان نظیر شومپتر (۱۹۲۸: ۳۹) کارآفرین را مهم‌ترین عامل توسعه اقتصادی دانسته‌اند. وی بر آن است که کارآفرین یک مدیر صاحب فکر و ابتکار است که همراه با خلاقیت، ریسک‌پذیری، هوش، اندیشه، و وسعت دید فرصت‌های طلایی می‌آفریند. او قادر است با نوآوری‌ها تحول ایجاد کند و یک سازمان زیان‌ده را به سوددهی برساند. سیر تکامل فعالان اقتصادی یا کارآفرینان نشان می‌دهد که کارآفرینی در نظریه‌های اقتصادی تبلور یافته و به‌عنوان عامل اصلی ایجاد ثروت یا موجد ارزش اقتصادی شناخته شده و از قرن پانزدهم تاکنون در کانون بحث مکاتب مختلف اقتصادی قرار داشته است. اما سابقه مفهوم کارآفرینی در دانش امروزی به دویست سال پیش برمی‌گردد (دابسون و همکاران، ۲۰۰۳: ۴؛ آس و همکاران، ۲۰۱۶: ۵۶). اولین کسی که این مسئله را مطرح کرده فردی به نام کانتیلون (۱۷۳۰) است. این واژه دستخوش تعاریف جدیدتری شده است و ترجمه آن در ایران به معنای همان کسی است که زیر بار تعهد می‌رود. امروزه، بسیاری از شرکت‌ها و سازمان‌های خصوصی نیز به لزوم کارآفرینی سازمانی پی برده‌اند (رکن‌الدین افتخاری و سجاسی قیداری، ۱۳۸۹). در پایان قرن نوزدهم کارآفرینان را «مهندسان پیشرفت صنعتی و کارگزار تولید» قلمداد می‌کردند و در آغاز قرن بیستم با گسترده‌شدن مفهوم توسعه صنعتی و کارگزار تولید اقتصادی به کارآفرین به‌عنوان نیروی بنیادی و حمایتی در کلیه فعالیت‌های اجتماعی تأکید و توجه شد. شومپتر (۱۹۲۸: ۳۹) بر آن است که کارآفرینی روشی است برای انجام‌دادن کسب‌وکار به شیوه‌ای مبتکرانه با تمرکز بر مشتری و پذیرفتن خطرهای حساب‌شده (حسینی و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۸). از آنجا که کارآفرینی فعالیتی است که در خلال آن فرد کارآفرین با شناسایی، کشف، ارزیابی، و بهره‌برداری از فرصت‌ها سعی در خلق و معرفی کالاها و خدماتی جدید و شیوه‌های جدید در سازمان‌دهی و اداره ساختارهای کسب‌وکار، شیوه‌های جدید در بازاریابی، و شناسایی منشی جدید از منابع اولیه دارد، فرصت مهم‌ترین عنصر کارآفرینی بوده و فرایند کارآفرینانه چیزی نیست به غیر از تشخیص، ارزیابی، و بهره‌برداری از فرصت‌هایی که کارآفرینان به دلیل ویژگی‌های خاص خود توانایی دیدن آن‌ها را پیدا می‌کنند (هیلینگ و گرهارد، ۲۰۲۰: ۲؛ ریگان، ۲۰۰۲: ۸). کرزنر (۱۹۵۷: ۴۴) و شومپتر (۱۹۲۸: ۳۹) با پی‌بردن به لزوم در نظر گرفتن کارآفرینی به‌عنوان فرایند عدم تعادل نقش مهمی در ادبیات کارآفرینی داشته‌اند (جدول ۱). ادبیات حوزه فرصت بر اساس دیدگاه‌های این دو اقتصاددان مکتب اتریش بنا شده است و ونکاتارامان (۱۹۹۷: ۳) این دو رویکرد را فرضیات پایه این حوزه می‌داند.

جدول ۱. فرصت‌های شومپتری و کرزنر

فرصت‌های شومپتری	فرصت‌های کرزنر
ایجاد عدم برابری	ایجاد برابری
به اطلاعات جدید نیاز دارد	به اطلاعات جدید نیازی ندارد
بسیار نوآورانه	کمتر نوآورانه
به‌ندرت	مرسوم
خلق	محدود به کشف

کارآفرینی روستایی تحت تأثیر نیروهای بیرونی و درونی است که این محیط‌ها بر حسب منابع و فرصت‌های موجود در محیط‌های روستایی هدایت‌کننده اهداف توسعه، به‌ویژه توسعه اقتصادی، در این جوامع‌اند (سائر، ۱۹۸۶: ۶؛ رضوانی و نجارزاده، ۱۳۸۷: ۱۶۶). در این راستا همین فرایندها و با در نظر گرفتن این دو محیط پیوندی ارگانیکی میان اهداف توسعه

روستایی و توسعه کارآفرینی در این مناطق برقرار می‌شود تا از ترکیب مناسب این عوامل رفتارهای کارآفرینی در جوامع روستایی در راستای توسعه اقتصادی شکل می‌گیرد. بنابراین، کارآفرینان در جوامع روستایی به حمایت برای رشد فعالیت‌های خود نیاز دارند، اما بیشتر این جوامع آمادگی لازم را برای تأمین نیازهای مورد درخواست آنان مانند سرمایه، دانش فنی، و اطلاعات ندارند. در نتیجه، برای کمک به جوامع روستایی در توسعه یک مدل نظری (تئوریک)، کارآفرینی به شناخت متغیرهای وابسته و رابطه میان آن‌ها نیازمند است (اکبری و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۷-۱۰۵). توسعه کارآفرینی در روستاها نیز همچون شهرها مستلزم فراهم‌نمودن پیش‌نیازهای اساسی از جمله آموزش، ترویج فرهنگ کارآفرینی، توسعه زیرساخت‌ها، و شبکه‌های حمایتی مالی است (هیلینگ و گرهارد، ۲۰۲۰: ۲). بسیاری از اقتصاددانان توسعه بر آن‌اند که دولت در توسعه فرایند کارآفرینی روستایی نقش مهمی ایفا می‌کند. طی چند سال گذشته، دولت‌ها به‌طوری جدی به تشویق کارآفرینی پرداخته‌اند، زیرا کارآفرینی موجب بهره‌مندی مردم و کشور می‌شود. بنابراین، پیش از آنکه مردم بتوانند کاری را شروع کنند، باید دارای سرمایه، تکنولوژی، تسهیلات لازم برای تولید کالا و نیروی کار مناسب، روحیه مناسب و شرایط روانی متعادل برای موفقیت در کارآفرینی باشند. از این رو، با آگاهی از نیازهای کارآفرینان و مشاغلی که نیاز به حمایت دولت دارند، به‌نظر می‌رسد دولت در بهترین موقعیت برای تعیین سیاست و طراحی برنامه‌ها هدفش باید توسعه و تشویق کارآفرینی باشد. دولت از طریق اعمال خط مشی در وزارتخانه‌ها و مؤسسات می‌تواند موجب شکوفایی کارآفرینی شود (کورنر، ۲۰۱۳: ۵۴۶-۵۹۳). در جدول ۲ مطالعاتی با پراکنش زمانی در تبیین توسعه کارآفرینی و شاخص‌های مؤثر در این فرایند آمده است. با توجه به این مطالعات و دیگر پژوهش‌های انجام‌شده و همچنین شناخت ویژگی‌های منطقه، شاخص‌های مشخص‌شده در شکل ۴ به‌عنوان متغیرهای مستقل در این پژوهش بررسی شده است.

جدول ۲. نگرش به توسعه کارآفرینی و شاخص‌های سنجش آن

نویسنده	موضوع	شاخص‌های مؤثر
دابسون و همکاران (۲۰۰۳)	کارآفرینی با نگرش ساختارهای محلی	محیط اجتماعی، اقتصادی، اکولوژیکی، زیرساخت‌ها، صنعت و فناوری
پتربیدس و گلاولی (۲۰۰۸)	توسعه کارآفرینی با نگرش سیاست‌گذاری	دولت، ویژگی‌های فردی، هنجارهای اجتماعی، شبکه‌های حمایتی، استفاده از فناوری
رضوانی و نجارزاده (۱۳۸۷)	توسعه کارآفرینی با نگرش حمایت بخش خصوصی	آموزش، دسترسی به وام و سرمایه، محیط‌های حمایتی، طرح‌های نوین از جمله طرح هادی
قادرمرزی و همکاران (۱۳۹۴)	توسعه کارآفرینی زنان	موانع اقتصادی و آموزشی
آس و همکاران (۲۰۱۶)	فعالیت سیستمی	حمایت خدماتی، تکنولوژی، حمایت خدماتی و سازمانی، حمایت مالی و اعتباری، حمایت از کارآفرینی محیط دوست
هیلینگ و گرهارد (۲۰۲۰)	توسعه کارآفرینی با نگرش حمایتی	دولت، سرمایه مالی، ویژگی‌های فردی، تسهیلات حمایتی

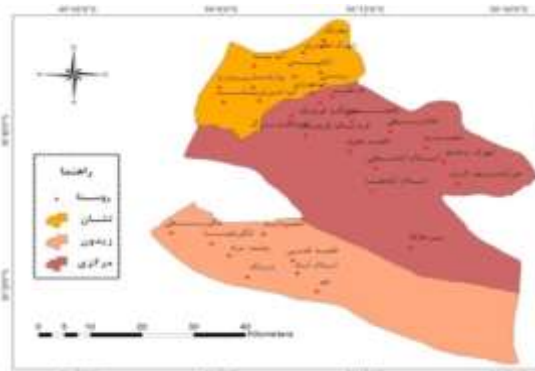
روش پژوهش

این پژوهش، بر حسب هدف، تحقیقی کاربردی محسوب می‌شود و از نقطه‌نظر روش گردآوری داده‌ها نیز پژوهشی توصیفی-پیمایشی به‌شمار می‌رود. جامعه آماری تحقیق مردم ساکن در روستاهای شهرستان بهبهان (شکل ۳) واقع در سه بخش مرکزی، زیدون، و تشان می‌باشند که شامل ۶۶۷۳۷ خانوار روستایی، معادل ۲۱۵۱۰۴ نفر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۷: ۴۲). حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۸۷ نفر انتخاب شد. فرمول کوکران یکی از پُرکاربردترین روش‌ها برای محاسبه حجم نمونه آماری است و در سطح خطای ۵ درصد جدول مورگان ارائه شده است. از آنجا که این

روش آماری برای تعیین حجم نمونه متغیرهای کمی برآورد مناسبی دارد (پتربیدیس و گلاولی، ۲۰۰۸: ۲۶۲)، از این روش استفاده شده است. سپس، با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی با انتساب ایتیمم سهم هر روستا شناسایی شده و افراد در هر روستا به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند.

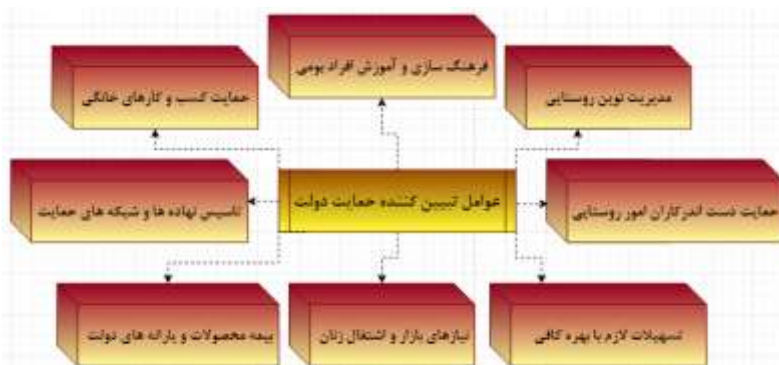
$$n = \frac{Nt^2s^2}{Nd^2 + t^2s^2}$$

فرمول (۱)

شکل ۳. معرفی روستاهای مورد مطالعه در بخش‌های مختلف شهرستان بهبهان

متغیر وابسته ارتقای فرصت‌های کارآفرینی در منطقه و متغیر مستقل نقش دولت در توسعه کارفرینی است که به کمک ده گویه اندازه‌گیری شده است. روایی همگرایی متغیر نهان پژوهش نیز از طریق میانگین واریانس استخراج (۰/۸۷) نشان‌دهنده ثبات درونی و روایی همگرایی مناسب بود. به منظور ارزیابی روایی گویه‌ها، نخست متغیرها بر اساس پیشینه شناسایی شد و در مرحله بعد متناسب با خصوصیات منطقه گویه‌ها تنظیم شد و در نهایت بر اساس آرای کارشناسان و استادان گویه‌ها اصلاح و نهایی شد. همچنین، به منظور ارزیابی پایایی مقیاس‌های تحقیق از آزمون کرونباخ آلفا استفاده شد. نتایج نشان داد که مقدار آلفای محاسبه شده برای ده شاخص نقش دولت ۰/۷۳ است که از نظر آماری پذیرفتنی است. همچنین، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های کای اسکور تک‌نمونه برای ارزیابی گویه‌ها، آزمون T تک‌نمونه برای ارزیابی متغیرهای مستقل و وابسته، و آزمون تجزیه واریانس یک‌طرفه (ANOVA) برای مقایسه میانگین فرصت‌های کارآفرینی استفاده شد.

شکل ۴. شاخص‌های تبیین کننده حمایت دولت در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی

شاخص‌های نقش دولت در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی در طرحواره شکل ۴ آمده است. برای سنجش نظر شرکت‌کنندگان در مصاحبه در ارتباط با میزان تأثیر هر کدام از عوامل و شاخص‌های مؤثر در شکل‌گیری فرصت‌های کارآفرینی، از طیف پنج‌سطحی لیکرت (۱= کاملاً مخالف، ۲= مخالف، ۳= نسبتاً موافق، ۴= موافق، و ۵= کاملاً موافق) استفاده شده است. برای تبیین بهتر، در جدول ۳ گویه‌های مربوط به هر کدام از شاخص‌های موردبررسی آورده شده است.

جدول ۳. گویه‌های مربوط به شاخص‌های نقش دولت در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی

شاخص	گویه‌ها
مدیریت نوین روستایی	اجرای طرح‌های روستایی، حمایت از کارآفرینی‌های نوآورانه (استفاده از فناوری اطلاعات)، کارآفرینی دیجیتال و محیط‌زیست‌دوستانه، دسترسی به ماشین‌آلات و ابزارآلات مدرن در فعالیت‌های مختلف (کشاورزی، صنعت، خدمات) در روستا
تسهیلات لازم با بهره‌کافی	دسترسی به خدمات حمایتی، مشتریان و افراد مورد نیاز، دسترسی به سرمایه‌های موجود، دسترسی به بازار مناسب برای عرضه تولیدات محلی و بومی به مصرف‌کنندگان، دسترسی به عوامل تولید (زمین، سرمایه، نیروی انسانی) در روستا
تأسیس نهاده‌ها و شبکه‌های حمایتی	تأسیس ارگانها و سازمان‌های دولتی از کسب و کار کوچک، ایجاد سرمایه‌گذاری‌های خصوصی، ایجاد و توسعه سازمانهای غیردولتی فعال مرتبط با کارآفرینی، ایجاد سرمایه‌گذاران غیربومی (خارج از روستا)، افزایش توان حمایتی صندوق کارآفرینی امید
نیازهای بازار	ایجاد تعادل در نیازها، شناخت نیازهای داخلی، شناخت نیازهای خارج از روستا
حمایت از دست‌اندرکاران امور روستایی	حمایت از مدیران ارگانها و سازمان‌های دولتی برای ایجاد کسب و کارهای بزرگ، حمایت از سرمایه‌گذاری‌های خصوصی مسئولان در کسب و کارهای کوچک، حمایت از سرمایه‌گذاری مدیران سازمان‌های غیردولتی فعال مرتبط با کارآفرینی
بیمه محصولات	افزایش سرمایه اولیه صندوق بیمه محصولات، کمک دولت بابت تأمین قسمتی از سهم حق بیمه، جلوگیری از رد حق تقاضای بیمه برای محصولات مختلف
یارانه‌های دولت	افزایش اعطای کمک مالی مستقیم و غیرمستقیم، افزایش یارانه‌های صادراتی
حمایت از کسب و کارهای خانگی	طراحی کسب و کارهای خانگی، مدیریت آن‌ها، اجرای صحیح کسب و کارهای خانگی و نظارت بر آن، سامان‌دهی و حمایت از بنگاه‌های پشتیبان کسب و کارهای خانگی
فرهنگ‌سازی و آموزش افراد بومی	تقویت سرمایه‌های سازمان‌های اجتماعی، تقویت سرمایه‌های سازمان‌های فرهنگی، زمینه‌سازی توسعه فراگیر، متوازن و پایدار سازمان‌های ذکرشده

برای درک و تحلیل نتایج پرسش‌نامه از تابع تولید ترانسندنتال و ترانسلوگ، که برای معادله‌های چندجمله‌ای که ضریب‌های آن نیز چندجمله‌ای باشد، استفاده شده است. به عبارت دیگر، این توابع فراتر از عملیات جبری عمل می‌کند، زیرا نمی‌توان آن را با دنباله‌ای از اعمال جبری بیان کرد. در واقع، حاصل انتگرال نامعین بسیاری از توابع جبری توابع ترانسندنتال و ترانسلوگ است؛ به همین جهت، در مطالعاتی با متغیرهای فراوان کاربرد وسیعی دارند. در تحلیل‌های چندمتغیره، این توابع بسیار قابل توجه‌اند، زیرا باعث کاهش خطاهای بعدی می‌شوند (دنرل، ۲۰۰۳: ۹۷۷-۹۹۰؛ کوربت، ۲۰۰۷: ۹۷-۱۱۸). به‌طور مثال، تابع ترانسلوگ، که در سال ۱۹۶۷ برای تقریب عملکرد تولید با سری مرتبه دوم تیلور معرفی شد، مانند فرمول ۲ تابع تولید را با ترکیب عوامل محاسبه می‌کند.

$$\ln Y = \ln A_3 + \alpha_3 \cdot \ln K + \beta_3 \cdot \ln L + \gamma_3 \cdot \ln^2 (K/L)$$

فرمول (۲)

که در آن:

K لگاریتم طبیعی، ln عدد ثابت، Y متغیر وابسته، و L متغیر مستقل است و $\alpha_3, \beta_3, \gamma_3 = A_3$ پارامترهای تخمینی‌اند.

در نهایت، از طریق تجزیه و تحلیل مسیر، که نوعی تجزیه و تحلیل آماری رگرسیون چندگانه است و با بررسی روابط بین متغیر وابسته و دو یا چند متغیر مستقل برای ارزیابی مدل‌های علی از آن استفاده می‌شود، میزان و اهمیت پیوندهای علی بین متغیرها تخمین زده می‌شود.

بحث و یافته‌ها

نتایج به دست آمده برحسب میزان تحصیلات نشان می‌دهد ۳۵/۲ درصد از پاسخ‌گویان دارای سواد زیردیپلم، ۲۷/۸ دارای سواد دیپلم، و ۲۱/۷ درصد دارای سواد لیسانس به ترتیب بیشترین پاسخ‌گویان را تشکیل دادند (جدول ۴).

جدول ۴. وضعیت سواد پاسخ‌گویان

تحصیلات	فروانی	درصد
زیر دیپلم	۱۳۳	۳۵٫۲
دیپلم	۱۰۵	۲۷٫۲
فوق دیپلم	۳۹	۱۰٫۳
لیسانس	۸۲	۲۱٫۷
فوق لیسانس	۱۸	۴٫۸
دکتر و بالاتر	۱	۰٫۳
جمع کل	۳۷۸	۱۰۰

همچنین، نتایج حاصل از توزیع فراوانی پاسخ‌گویان برحسب نوع شغل روستاییان نشان می‌دهد که بیشترین جمعیت پاسخ‌گو در سه ردیف فعالیتی (طبق تعریف سازمان آمار) نیستند و بیشتر آن‌ها دارای شغل آزاد یا بیکارند و کشاورزان پاسخ‌گو در رده دوم قرار دارند و افراد شاغل در بخش‌های خدمات و صنعت به ترتیب ۵۹ و ۴ درصد تعداد را تشکیل می‌دهند (جدول ۵).

جدول ۵. نوع فعالیت پاسخ‌گویان

فعالیت	فروانی	درصد
کشاورزی	۱۱۷	۳۱
صنعت	۱۵	۴
خدمات	۵۹	۱۵٫۶
هیچ کدام	۱۸۷	۴۹٫۵
جمع کل	۳۷۸	۱۰۰

با استفاده از تحلیل‌های انجام‌شده از پرسش‌نامه‌های تکمیل‌شده توسط روستاییان شهرستان بهبهان، نتیجه ارزیابی میزان فرصت‌های کارآفرینی منطقه با توجه به نقش دولت بررسی می‌شود. نتایج آزمون t تک‌نمونه آزمون برای همه شاخص‌های موردبررسی در سطح اطمینان بالای ۹۵ درصد معنی‌دار است و نظر به اینکه اختلاف میانگین مشاهده‌شده مقدار مفروض (۳/۱) مثبت است، از نظر آماری می‌توان گفت روستاییان مورد مطالعه در تأثیرمندی این شاخص‌ها نظر

مثبت دارند (جدول ۲). همچنین، سطح معناداری و فاصله با خط یک به یک آماره آزمون t نزدیک به ۲ همه شاخص‌ها از لحاظ آماری پذیرفتنی است.

پس از آزمون معناداری شاخص‌ها، برای تبیین مهم‌ترین شاخص‌های تبیین‌کننده نقش دولت در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی، شاخص‌های مختلف حمایت دولت با کمک توابع تولید ترانسلوگ و ترانسندنتال با هم ترکیب می‌شود.

تابع ترانسندنتال

فرمول ۳

$$\begin{aligned} \prod_{i=1}^{10} \ln Gov = & (\log \prod_{i=3}^{10} culture + 1.3 \log \alpha) + (\prod_{i=3}^{10} Wom + \log Sub + 4) + (3 \log \beta - \prod_{i=1}^9 Inves) \\ & \log \alpha) - (\prod_{i=1}^8 Market * 1.5 - \log \beta 1) + \\ & (\log Manag - \log \beta * \log faci + \log Insur) + (\prod_{i=1}^9 Wom - 3 * \\ & \log Sub - 1) + \log \alpha * 1.3 \log Net - (\log culture + 2.5 \log Manag) + (\prod_{i=1}^{10} Domestic * 4 - \\ & \log Autho - 4 * 1.9 \ln Invest + (\prod_{i=1}^7 Manage + \sum_{i=1}^9 Market) + (\prod_{i=1}^{10} Faci) \end{aligned}$$

تابع ترانسلوگ

فرمول ۴

$$\begin{aligned} \ln Gov = & (\ln Invest - 3 * \ln Manag) + \ln Sub * (2.7 + 0.34 \ln Wom) - (\ln Net + 1.4) \\ & + (0.5 + \ln Faci) + (0.26 - \ln Invest) + (0.06 * \ln Insure - 1) + (0.03 \\ & * \ln Domestic * 2.6) + (0.029 * \ln Market - 2.3) + (0.024 * \ln Wom) + (0.01 \\ & * \ln Sub * \ln Net - 0.03) - (0.06 * \ln Autho + 1.5) + \ln Wom - 1.3 \end{aligned}$$

که در این مدل‌ها:

i شماره متغیر، θ میزان کشش عوامل تولید، Wom حمایت از اشتغال زنان، Invest یارانه‌های دولتی، Net تأسیس نهاده‌ها و شبکه‌های حمایت، Market نیازهای بازار، Insure بیمه محصولات، Homeotic حمایت از کسب و کارهای خانگی، Culture فرهنگ‌سازی و آموزش افراد بومی، Manage مدیریت نوین روستایی، Autho حمایت از دست‌اندرکاران امور روستایی، و Faci تسهیلات لازم با بهره کافی است.

نکته قابل توجه این است که میزان تأثیر متغیر مستقل بر وابسته شکل آزمون ریشه واحد را، که همان روش مناسب برای تشخیص مانایی یک متغیر است، تعیین می‌کند. از روش هیلببرگ و همکاران (۱۹۹۰: ۲۱۵-۲۳۸) برای مانا کردن متغیرها استفاده شده است.

جدول ۷ مقایسه آماره‌های ارزیابی توابع تولید ترانسلوگ و ترانسندنتال را نشان می‌دهد. همچنین، مطابق آماره‌های ارزیابی ضریب تعیین چندگانه و ضریب تعیین تعدیل‌شده در جدول ۶، مدل ترانسندنتال ارزیابی بهتری از تبیین نقش دولت در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی دارد. خطای استاندارد باقی‌مانده، که یکی از آماره‌های مهم در ارزیابی توابع تولید است، در مدل ترانسندنتال مقدار کمتری دارد. بنابراین، با توجه به میزان ضریب تعیین تعدیل‌شده مدل ترانسندنتال، می‌توان بیان کرد که متغیرهای مستقل مدل ۹۱ درصد در تبیین فرصت‌های کارآفرینی مؤثرند.

جدول ۶. مقایسه آماره‌های ارزیابی توابع تولید ترانسلوگ و ترانسندنتال

آماره	ضریب تعیین چندگانه	ضریب تعیین تعدیل‌شده	خطای استاندارد باقی‌مانده
آماره تابع	۰/۹۵	۰/۹۱	۰/۰۰۰۲

تابع ترانسلوگ	۰/۹۱	۰/۸۹	۰/۱۰۰۰۶
---------------	------	------	---------

نتایج حاصل از مدل ترانسندنتال (جدول ۷)، به‌عنوان مدل آماری قابل قبول‌تر، نشان می‌دهد که شاخص‌های فرهنگ‌سازی و آموزش افراد بومی، تأسیس نهاده‌ها و شبکه‌های حمایت، مدیریت نوین روستایی، تسهیلات لازم با بهره‌کافی و یارانه‌های دولتی مهم‌ترین تأثیر را در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی در منطقه داشته‌اند.

جدول ۷. آماره‌های ارزیابی شاخص‌های نقش دولت در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی

Test Value = 3.1			
درجه آزادی	سطح	ضریب	فاصله با خط یک به یک
فرهنگ‌سازی و آموزش افراد بومی			
۳۷۷	۰/۰۰۰۱	۰/۹۲	۱/۹۸
حمایت از دست‌اندرکاران امور روستایی			
۳۷۷	۰/۰۰۰۳	۰/۶۹	۱/۵۳
تأسیس نهاده‌ها و شبکه‌های حمایت			
۳۷۷	۰/۰۰۰۵	۰/۹۶	۱/۹۹
حمایت از کسب و کارهای خانگی			
۳۷۷	۰/۰۴	۰/۷۱	۱/۶۱
مدیریت نوین روستایی			
۳۷۷	۰/۰۰۰۳	۰/۹۳	۱/۹۷
تسهیلات لازم با بهره‌کافی			
۳۷۷	۰/۰۰۰۱	۰/۹۵	۱/۸۸
مدیریت نیازهای بازار			
۳۷۷	۰/۰۰۰۱	۰/۵۱	۱/۵۳
حمایت از اشتغال زنان			
۳۷۷	۰/۰۰۰۱	۰/۶۳	۱/۵۹
بیمه محصولات			
۳۷۷	۰/۰۰۰۳	۰/۶۴	۱/۶۳
یارانه‌های دولت			
۳۷۷	۰/۰۰۰۱	۰/۸۸	۱/۹۲

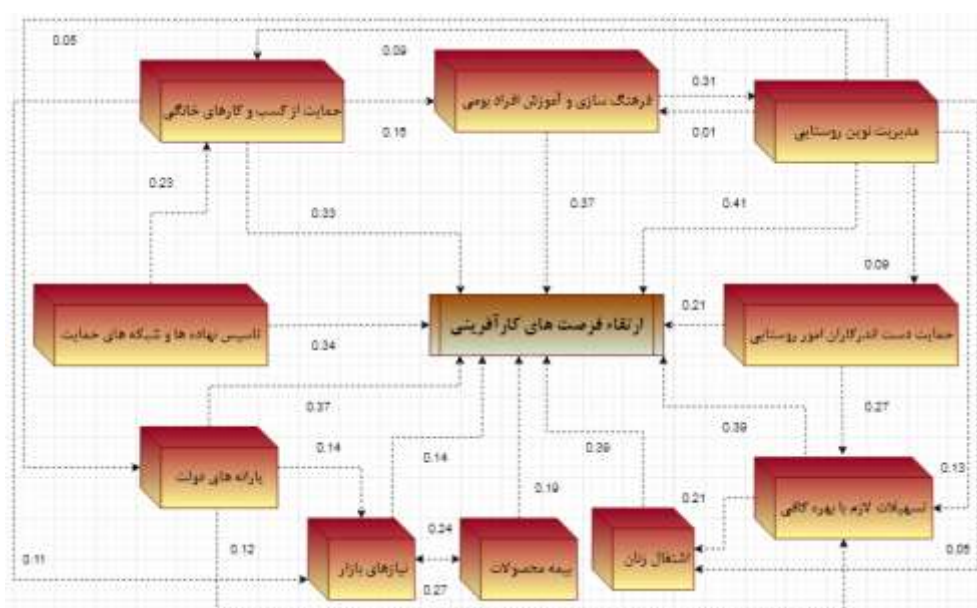
پس از تعیین مهم‌ترین شاخص‌های شاخص دولت در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی، به‌منظور تعیین روابط پیچیده بین متغیرها و یافتن بهترین سازوکار تبیین‌کننده نقش دولت، از تحلیل مسیر استفاده می‌شود. تجزیه و تحلیل روابط مدل با ضریب تعیین رگرسیون استاندارد در طرحواره شکل ۵ شرح داده شده است. همه روابط در سطح $p < 0.05$ از نظر آماری معنی‌دارند. بهترین و معروف‌ترین نمایه‌ها برای تعیین برازندگی مدل تحلیل مسیر و حالت‌های بهینه این نمایه‌ها، که هیز و همکاران (۲۰۰۹: ۱۱۵۲-۱۱۶۸) آن را معرفی کرده‌اند در جدول ۸ ارائه شده است. بر اساس این نمایه‌ها، بهترین مدل تحلیل مسیر برازش‌شده با توجه به هدف مطالعه انتخاب شده است. نمایه‌های مختلف برازش مدل بهینه انتخابی در دامنه ۰/۹۶ تا ۰/۹۸ قرار می‌گیرند که جزو برازش‌های ایده‌آل‌اند. نمایه X^2/df نیز نشان می‌دهد که میان مدل مفهومی با داده‌های مشاهده‌شده تفاوت اندک وجود دارد. نتایج حاصل از این رویکرد در جدول ۸ آمده است.

جدول ۸. نمایه‌های نیکویی برازش مدل بهینه تحلیل مسیر

نمایه برازش	عدد	دامنه مورد قبول	دامنه ایده‌آل
X^2/df	۲/۶	$X^2/df \leq 5$	$X^2/df \leq 2$
GFI	۰/۹۷	$0.9 \leq GFI < 0.95$	$0.95 \leq GFI < 1$

$0.95 \leq AGFI < 1$	$0.9 \leq AGFI < 0.95$	۰/۹۸	AGFI
$0.95 \leq NFI < 1$	$0.9 \leq NFI < 0.95$	۰/۹۷	NFI
$0.95 \leq CFI < 1$	$0.9 \leq CFI < 0.95$	۰/۹۶	CFI
$0 < RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	۰/۰۶۵	RMSEA

نتایج این رویکرد در شکل ۵ و جدول ۹ نشان می‌دهد که از میان شاخص‌های تبیین‌کننده نقش دولت در ارتقای کارآفرینی فرهنگ‌سازی و آموزش افراد بومی (میزان تأثیر کل ۶۸ درصد) به‌مراتب سهم غیرمستقیم بیشتری در مقایسه با سایر شاخص‌ها دارد. مدیریت نوین روستایی با تأثیر کل ۶۷ درصدی نیز بیشترین تعداد مسیرهای برون‌زاد را داشته و به‌صورت یک ایستگاه مهم عمل می‌کند. این متغیر به‌صورت غیرمستقیم و با ضریب‌های همبستگی معنادار بر متغیرهای مختلف تسهیلات لازم با بهره‌کافی، یارانه‌های دولتی، و بیمه محصولات تأثیرگذار است.

شکل ۵. طرحواره رویکرد تحلیل مسیر در تبیین تأثیر شاخص‌های نقش دولت در ارتقای کارآفرینی

ضروری است بیان شود که به‌طور کل فرهنگ‌سازی و آموزش افراد بومی، تأسیس نهاده‌ها و شبکه‌های حمایت، مدیریت نوین روستایی، تسهیلات لازم با بهره‌کافی و یارانه‌های دولتی به‌ترتیب با نرخ اثرهای ۶۸، ۶۷، ۶۰، ۶۳ و درصد بالاترین میزان اثر کل را داشته‌اند. این بدان معنی است که دولت با ایفای نقش خود از طریق شاخص‌های ذکر شده می‌تواند نقش خود را در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی ایفا کند.

جدول ۹. محاسبه اثرهای مستقیم، غیرمستقیم، و اثرهای کل شاخص‌های نقش دولت در ارتقای کارآفرینی

متغیر	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	اثر کل
فرهنگ‌سازی و آموزش افراد بومی	۰/۳۷	۰/۳۱	۰/۶۸
حمایت از دست‌اندرکاران امور روستایی	۰/۲۱	۰/۲۷	۰/۴۸
تأسیس نهاده‌ها و شبکه‌های حمایت	۰/۳۴	۰/۲۳	۰/۵۷
حمایت از کسب و کارهای خانگی	۰/۳۳	۰/۱۵	۰/۴۸
مدیریت نوین روستایی	۰/۴۱	۰/۲۵	۰/۶۷

۰٫۶۰	۰٫۲۱	۰٫۳۹	تسهیلات لازم با بهره کافی
۰٫۴۱	۰٫۲۷	۰٫۱۴	مدیریت نیازهای بازار
۰٫۳۹	-	۰٫۳۹	حمایت از اشتغال زنان
۰٫۴۳	۰٫۲۴	۰٫۱۹	بیمه محصولات
۰٫۶۳	۰٫۲۶	۰٫۳۷	یارانه‌های دولتی

نتیجه‌گیری

درباره نقش دولت در تبدیل دانش علمی به کارآفرینی و نوآوری، نتیجه تحلیل این تحقیق بیان کرد که برای تبدیل دانش علمی به کارآفرینی نوپا حضور دولت الزامی است. زیرا دولت نه تنها از طریق مداخله، بلکه از طریق مدیریت دانش و فناوری می‌تواند نقش اساسی در شکل‌دادن به فعالیت‌های کارآفرینی داشته باشد. درحقیقت، مدیریت نوین روستایی و از جمله فناوری ایجادشده توسط دولت (به‌عنوان مثال اینترنت)، به کارآفرینان این امکان را می‌دهد تا بتوانند کسب و کارهای مبتنی بر وب و فناوری اطلاعات ایجاد کنند. مدیرین نوین روستایی توسط دولت، به‌عنوان شاهرگ اصلی (شکل ۵)، نقشی اساسی در توسعه و ارتقای فرصت‌های کارآفرینی ایجاد می‌کند. این شاخص با تأثیر غیرمستقیم بر فرهنگ‌سازی و آموزش افراد بومی، حمایت از دست‌اندرکاران امور روستایی و تسهیلات مورد نیاز روستاییان نقش ایفا می‌کند. همچنین، نتایج نشان می‌دهد که دولت‌ها از طریق کارآفرینان اجتماعی و نحوه کارکرد آن‌ها پشتیبانی می‌شوند و می‌توانند محصولات و خدمات جدید ایجاد کنند (شکل ۵). در نتیجه کارآفرینی دیجیتالی و مبتنی بر فناوری اطلاعات با توجه به نقش غیرمستقیم مدیریت نوین روستایی در بسیاری از بخش‌های اقتصاد دولتی به‌طور فزاینده رواج می‌یابد. مطالعات سخنه و کریمی (۱۳۹۸: ۷۱۹؛ خیاره و عرفان‌نیا، ۱۳۹۸: ۹۲؛ هیلینگ و گرهارد، ۲۰۲۰: ۲؛ ریگان، ۲۰۰۲: ۸) این نتیجه را تأیید می‌کند. برای نیل به این هدف، دولت‌ها باید به نقش‌هایی رو بیاورند که متناسب با شرایط متحول محیطی باشد. این خط‌مشی‌ها با تشویق بازار سرمایه و روستایی به فعالیت‌های ریسک‌پذیر و همچنین حمایت مالی مستقیم، مشاوره را مهیا و آموزش کارآفرینی را در مؤسسات فرهنگی و اجتماعی فراهم می‌کنند. نقش فرهنگ‌سازی و آموزش افراد بومی در ارتقای فرصت‌های کارآفرینی این موارد را تأیید می‌کند. این شاخص نیز نقش جدی در هماهنگ‌سازی سایر شاخص‌های مؤثر ایفا می‌کند. از آنجا که صندوق کارآفرینی امید به‌عنوان قوی‌ترین سیستم حمایت مالی از کسب و کارهای خرد، کوچک، و خانگی انجام وظیفه می‌نماید و از آنجا که اکثریت قریب به اتفاق شاغلان در کسب و کارهای خانگی را زنان تشکیل می‌دهند، زنان روستایی نیازمند حمایت این صندوق و دیگر مؤسسات حمایتی برای تحول روستاها و ایجاد درآمد و کسب و کارند. همان‌طور که در شکل ۵ مشخص است، شاخص تأسیس نهادها و شبکه‌های حمایتی مهم‌ترین اثر غیرمستقیم را در کسب و کارهای خانگی دارد. در مطالعات خیاره و عرفان‌نیا (۱۳۹۸: ۹۲)، دابسون و همکاران (۲۰۰۳: ۴) نیز به این مسائل پرداخته شده است.

با توجه به اینکه در این تحقیق سعی شده است با استفاده از ارزیابی از طریق پرسش‌نامه و مصاحبه حضوری میزان نقش دولت در کارآفرینی منطقه بررسی شود، این پژوهش به‌خوبی تعاملات متقابل متغیرهای اثرگذار در امر کارآفرینی و نقش دولت در توسعه روستایی را نشان می‌دهد. در حال حاضر، میزان سرمایه‌گذاری‌های دولت در کارآفرینی، اقدامات حمایتی دولت از کارآفرینان، میزان کمک‌های مالی دولت از فرصت‌های کارآفرینی و همچنین نهادهای ارائه‌دهنده منابع مالی از جانب دولت قادر به تأمین منابع مالی کسب و کارهای کارآفرینانه نیستند. بنابراین، رشد فعالیت‌های کارآفرینانه در

محیط روستایی در گرو طراحی و به‌کارگیری شیوه‌های مدیریت نوین حمایت مالی مانند اقدامات حمایتی دولت از کارآفرینی روستایی است. پژوهش‌های خیاره و عرفان‌نیا (۱۳۹۸: ۹۲) و پتريديس و گلاولی (۲۰۰۸: ۲۶۲) این مباحث را تأیید می‌کنند. هرچند متأسفانه نقش دولت در ایجاد شغل و کارآفرینی در روستاهای شهرستان بهبهان بسیار کم‌رنگ است. با توجه به فرصت‌های بالقوه روستاهای شهرستان بهبهان در تحقق کارآفرینی پایدار و به‌منظور ایجاد اشتغال و کسب درآمد برای ساکنان روستایی، استفاده از این فرصت‌ها و حمایت‌های دولت می‌تواند تأثیر مفیدی در زمینه ایجاد کسب و کار و کارآفرینی روستایی در راستای توسعه پایدار نواحی روستایی داشته باشد. زیرا بیکاری به‌عنوان یکی از چالش‌های اساسی در این منطقه مطرح است؛ این در حالی است که روستاهای یادشده دارای استعدادهای فراوانی برای کسب درآمد و ایجاد شغل‌اند. نبود فرصت‌های شغلی در جوامع روستایی نرخ مهاجرت از روستاها به شهرها را افزایش می‌دهد و این مشکلی بزرگ برای مردم روستا قلمداد می‌شود. در نتیجه، کارآفرینی راهکاری جدید در نظریه‌های روستایی برای دستیابی به توسعه روستایی مطرح است. دولت می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی و ایجاد شغل و حمایت از کارآفرینان روستایی، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل یاری‌دهنده، در این زمینه به روستاییان کمک کند و شکوفایی روستا و کشور را ممکن سازد. سیاست‌های دولت در قبال کارآفرینان به‌خصوص کارآفرینی روستایی برای ارائه کمک‌های مالی از طریق یارانه‌ها و وام‌های ترجیحی یا سیاست‌های مالی مساعد، مشارکت زنان به‌عنوان نیمی از بخش جمعیتی، حضور فعال دهیاران و شوراهای و ایجاد انگیزه در مدیران نوین روستاها، که همان شوراهای و دهیاران‌اند، برای ایجاد شغل و کسب و کار و حضور دولت در کارآفرینی بسیار مفید است. از این رو، تضمین و تداوم حیات و بقای جوامع نیازمند یافتن راه‌حل‌ها و روش‌های جدید است. برای نیل به این هدف، دولت‌ها باید با افزایش میزان سرمایه‌گذاری در زمینه استفاده از فرصت‌ها و کارآفرینی در منطقه و مشوق‌ها و امکان دسترسی عادلانه کارآفرینان روستایی در سراسر کشور به منابع مالی کمک مؤثری به ایجاد و رشد فعالیت‌های کارآفرینانه روستایی داشته باشند.

منابع

۱. اکبری، مرتضی؛ شکیبا، حجت و زهتابی، منا، ۱۳۹۱، رابطه باورهای مذهبی و تمایل به کارآفرینی (مطالعه موردی: دانشجویان دانشکده‌های کارآفرینی و کشاورزی)، فصل‌نامه علمی - پژوهشی توسعه کارآفرینی، دوره ۵، ش ۴، صص ۸۷-۱۰۵.
۲. اوتادی، محمد و صفری، سعید، ۱۳۹۸، بررسی تأثیر ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری در تبیین قصد کارآفرینانه دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه شاهد)، توسعه کارآفرینی، دوره ۱۲، ش ۴، صص ۵۰۰-۵۲۰.
۳. حسینی، سید مرتضی؛ منشی‌زاده، رحمت‌الله؛ رضویان، محمدتقی و مرید سادات، پگاه، ۱۳۹۸، بررسی موانع توسعه پایدار اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد کارآفرینی (مطالعه موردی: شهرستان کیار - استان چهارمحال و بختیاری)، فصل‌نامه علمی - پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، دوره ۱۲، ش ۱.
۴. خیاره، محسن و عرفان‌نیا، امین، ۱۳۹۸، شناسایی و اولویت‌بندی چالش‌ها و فرصت‌های کارآفرینی روستایی: مطالعه موردی دهستان باقران، القورات و شاخن شهرستان بیرجند، روستا و توسعه، دوره ۲۲، ش ۸۸، صص ۱۲۲-۹۲.
۵. دربان آستانه، علیرضا؛ قدیری معصوم، مجتبی و فیروزی، محمدعلی، ۱۳۹۱، بررسی ارتباط بین عملکرد سازمانی و مهارت‌های کارآفرینی مدیران محلی روستایی، مطالعه موردی: دهیاران استان قزوین، پژوهش‌های روستایی، دوره ۳، ش ۱، صص ۲۷-۵۹.
۶. دهقانی، امین و جمینی، داوود، ۱۳۹۶، سنجش وضعیت شاخص‌های کارآفرینی، تعیین‌کننده‌ها، و راهکارهای توسعه آن در سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی: شهرستان جوانرود، فصل‌نامه فضایی جغرافیایی، دوره ۱۷، ش ۶۰، صص ۲۴۷-۲۶۵.
۷. ذبیحی، محمدرضا و مقدسی، علیرضا، ۱۳۸۵، کارآفرینی از تئوری تا عمل، انتشارات جهان فردا.
۸. رضوانی، محمدرضا و نجازاده، محمد، ۱۳۸۷، بررسی و تحلیل زمینه‌های کارآفرینی روستاییان در فرایند توسعه نواحی روستایی مطالعه موردی: دهستان برآن جنوبی شهرستان اصفهان، توسعه کارآفرینی، دوره اول، ش دوم، صص ۱۸۲-۱۶۱.

۹. رضوانی، محمدرضا؛ باغیانی، حمیدرضا و جعفری، سارا، ۱۳۹۳، *پارادایم‌های نوین توسعه روستایی: سیاست‌ها و حکمروایی*، انتشارات دراخوین.
۱۰. رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ سجاسی قیداری، حمداله (۱۳۸۹). توسعه روستایی با تأکید بر کارآفرینی (تعاریف، دیدگاه‌ها و تجربیات)، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت)، چاپ سوم، تهران.
۱۱. سخته، شقایق و کریمی، آصف، ۱۳۹۸، عوامل مؤثر بر نوآوری باز در کارآفرینی دیجیتال، *توسعه کارآفرینی*، دوره ۱۱، ش ۴، صص ۷۱۹-۷۳۷.
۱۲. شاه‌آبادی، ابوالفضل و چایانی، طیبه، ۱۳۹۸، تأثیر جذب سربز فناوری و کارآفرینی بر پیچیدگی اقتصادی، *تحقیقات اقتصادی*، دوره ۵۴، ش ۴، صص ۸۹۱-۹۱۶.
۱۳. شریفی، لیلا؛ بازگیر، سعید؛ محمدی، حسین؛ دربان آستانه، علیرضا و کریمی احمدآباد، مصطفی، ۱۳۹۹، بررسی عوامل مؤثر بر تغییرات تولید گندم در اقلیم‌های مختلف استان فارس، *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، دوره ۲۰، ش ۵۷، صص ۲۸۲-۳۰۰.
۱۴. قادرمرزی، حامد؛ جمشیدی، علیرضا؛ جمینی، داود و نظری‌سرمازه، حمید، ۱۳۹۴، شناسایی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: دهستان شلیل شهرستان اردل)، *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، دوره ۵، ش ۱۷، صص ۱۰۳-۱۱۸.
۱۵. قنبری، سیروس و دهقان، محمدحسین و میرکی اناری، حسین، ۱۳۹۶، اولویت‌بندی مکانی توسعه کارآفرینی با تأکید بر صنایع تبدیلی کشاورزی در مناطق روستایی با بهره‌گیری از مدل ویکور، مطالعه موردی: دهستان حسین‌آباد شهرستان انار، *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، فصل‌نامه علمی - پژوهشی دانشگاه گلستان، دوره ۷، ش ۲۶.
۱۶. قیداری سجاسی، حمدالله؛ شایان، حمید و طیبی، علی واعظ، ۱۳۹۸، سنجش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌های کارآفرینی کشاورزی در مناطق روستایی (دهستان‌های شهرستان‌های کاشمر و بردسکن و خلیل‌آباد)، دوره ۱۰، ش ۲.
۱۷. مرکز آمار ایران، ۱۳۹۷، ص ۴۲.
۱۸. یاری، احمد؛ غفوریان، فاطمه؛ ورمزیار، بنت‌الهدی و میراسکندری، سیدمحمدرضا، ۱۳۹۲، شناسایی فرصت‌های کارآفرینی در صنایع نفت و گاز، *همایش ملی دانشگاه کارآفرین*، صنعت دانش محور دانشگاه مازندران.
19. Aces, Z. J.; Serb L. and Audio, E., 2016, Enhancing Entrepreneurship Ecosystems. A "Systems of Entrepreneurship" Approach to Entrepreneurship Policy. In: *Global Entrepreneurship and Development Index 2015*". Springer Briefs in Economics. Cham, Vol. 2, No. 11, pp. 65-76.
20. Bosman, N. and Schutjens, V., 2018, Understanding regional variation in entrepreneurial activity and entrepreneurial attitude in Europe. *The Annals of Regional Science*, Vol. 47, No. 3, pp. 711-742.
21. Chel, J.; Endelman, B.; Miller, D. J. and Hole, J., 1991, Entrepreneurial discovery and the competitive market process, *Entrepreneurship and Development*, Vol. 76, No. 342, pp. 278-285.
22. Connor, A., 2013, A conceptual framework for entrepreneurship education policy: Meeting government and economic purposes, *Journal of Business Venturing*, Vol. 28, No. 61, pp. 546-593.
23. Corbett, A., 2007, Smart cities and entrepreneurship: An agenda for future research, *Technological Forecasting & Social Change*, Vol. 149, No. 119763, pp. 97-118.
24. Counteraction, *Journal of Econometrics*, No. 44, pp. 215-238.
25. Dancbergoo, D. J., 1982, defragmenting definitions of entrepreneurial opportunity. *Journal of Small Business Management*, Vol. 49, No. 2, pp. 283-304.
26. Darban Astana, Alireza; Ghadiri Masoom, Mojtaba and Firoozi, Mohammad Ali, 2012, A study of the relationship between organizational performance and entrepreneurial skills of local rural managers. Case study of villagers in Qazvin province. *Rural Research*, Vol. 3, No. 1, pp. 59-27. (in persian)
27. Taylor, David and Lizwali, Smith, 1967, Approach to Entrepreneurship Policy, *Global Entrepreneurship and Development. Res.*, Vol. 85, No. 26, pp. 50-61.
28. Dehghani, Amin and Jamini, Davood, 2018, Assessing the status of entrepreneurship indicators, determinants and development strategies in rural settlements Case study: Javanrood city, *Geographical Space Quarterly*, Vol. 17, Issue 60, pp. 247-265. (in persian)
29. Denrel, S., 2003, Guest editors' introduction to the special issue on technology entrepreneurship. *Research policy*, Vol. 32, No. 2, pp. 990-977.
30. Dobson, B.; Malkin, MD; Matthews, A.; Pate, K. and Stickle, S., 2003, Mapping rural entrepreneurship. Washington, DC: *Corp. for Enterprise Development*, Vol. 20, No. 1, pp. 4-20.

31. Ghadermarzi, Hamed; Jamshidi, Alireza; Gemini, Davood and Nazari Sarmazeh, Hamid, 2015, Identifying Barriers to Rural Women Entrepreneurship Development (Case Study: Shalil District, Ardal County), *Regional Planning*, Vol. 5, No. 17, pp. 103-118. (in persian)
32. Ghanbari, Sirous; Dehghan, Mohammad Hossein and Mirki Anari, Hossein, 2018, Spatial Prioritization of Entrepreneurship Development with Emphasis on Agricultural Transformation Industries in Rural Areas Using Vicor Model. Case study: Hossein Aba village, Anar city, *Journal of Space Geography, Golestan University Scientific-Research Quarterly*, Vol. 7, No. 26. (in persian)
33. Gheidari Sajasi, Hamdollah; Shayan, Hamid and Tabasi, Ali Vaez, 2020, Assessing the social responsibility of agricultural entrepreneurship companies in the rural areas under study (rural areas of Kashmar, Bardaskan and Khalilabad counties), *Vol Rural Research*. 10, Issue 2. (in persian).
34. Hailing, G. K. and Gerhard, M., 2020, European rural development. International Institute for Applied Systems Analysis, *Ladenburg. Austria*. Vol. 20, No. 1, pp. 2-14.
35. Hayes, R.; Choset, L. and Crobdt, Z., 2009, The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of management review*, Vol. 25, No. 1, pp. 1152-1168.
36. Hosseini, Seyed Morteza; Monshizadeh, Rahmatollah; Razavian, Mohammad Taghi and Murid Sadat, Pegah, 2020, Investigating Barriers to Sustainable Economic Development of Rural Settlements with Entrepreneurship Approach (Case Study: Kiar County- Chaharmahal and Bakhtiari Province), *Quarterly Journal of Research New Attitudes in Human Geography*, Vol. 12, Issue 1. (in persian)
37. Hylleberg, S.; Engle, R.F.; Granger, C.W.J. and Yoo, B.S., 1990, Seasonal integration and cointegration, Clive Granger and Byung Sam Yoo *Journal of Econometrics*, 1990, vol. 44, issue 1-2, 215-238.
38. Juonez, T. and Ivanesa, A. C., 1995, Beyond creative destruction and entrepreneurial discovery: A radical Austrian approach to entrepreneurship. *Organization Studies*, Vol. 28, No. 4, pp. 467-493.
39. Kantiloun, G., 1730, A conceptual framework for entrepreneurship education policy: Meeting government and economic purposes, *Journal of Business Venturing*.
40. Kernez, Y., 1957, *Anne Lorentson Individual and Opportunities: A resource-based and institutional view of entrepreneurship January Luzern*, Switzerland, p. 47.
41. Khayareh, Mohsen and Erfannia, Amin, 2020, Identification and Prioritization of Rural Entrepreneurship Challenges and Opportunities: A Case Study of Bagheran County, Al-Qorat and Shakhan of Birjand County, *Village and Development*, Vol. 22, Issue 88, pp. 22 - 92. (in persian)
42. Milerr, L. and Toolus, H., 1986, The impact of environment and entrepreneurial perceptions on venture-creation efforts: Bridging the discovery and creation views of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 34, No. 9, pp. 833-856.
43. Otadi, Mohammad and Safari, Saeed, 2020, Investigating the effect of personality and behavioral characteristics in explaining students' entrepreneurial intent (Case study: Shahed University), *Entrepreneurship Development*, Vol. 12, Issue 4, pp. 520-500. (in persian)
44. Petridis, E. and Gravely, N., 2008, Rural women entrepreneurship within co-operatives: training support. *Gender in management: an international journal*, Vol. 24, No. 14, p. 262-277.
45. Reagan, B., 2002, Are High-growth Entrepreneurs Building the Rural Economy?, Center for the Study of Rural America. Kansas City, Mo.: *Federal Reserve Bank of Kansas City*. Vol. 2, No. 7, p. 8-20.
46. Rezvani, Mohammad Reza and Najazadeh, Mohammad, 2008, Study and analysis of rural entrepreneurship in the development process of rural areas Case study: Baraan village in the south of Isfahan. *Entrepreneurship Development*, Vol. 1, No. 2, pp. 161-182. (in persian)
47. Rezvani, Mohammad Reza; Baghiani, Hamidreza and Jafari, Sara, 2014, *New Paradigms of Rural Development; Policies and Governance*, Darakhvin Publications, 2014. (in persian)
48. Sakhteh, Shaghayegh and Karimi, Asef, 2020, Factors Affecting Open Innovation in Digital Entrepreneurship, *Entrepreneurship Development*, Vol. 11, Issue 4, pp. 737-719. (in persian)
49. Sauer, R. J., 1986, *Agriculture and the rural community: opportunities and challenges for rural development*, P.F. Iowa State University, Ames, IA, PP. 6.
50. Schumpeter, J., 1928, Prospects of Green entrepreneurship as a driver for sustainable and inclusive economic growth in rural Ghana. *20th International Scientific Conference Enterprise and Competitive Environment*, Vol. 7, No. 13, p. 39.220.

51. Shahabadi, Abolfazl and Chayani, Tayyeba, 2020, The effect of technology and entrepreneurship absorption on economic complexity, *Economic Research*, Vol. 54, No. 4, pp. 916-891. (in persian)
52. Statistics Center of Iran, 2019, p. 42. (in persian)
53. Venkartan, S., 1997, Entrepreneurial discovery and the competitive market process: An Austrian approach. *Journal of economic Literature*, Vol. 35, No. 1, pp. 3-21.
54. Wu, J.A; Palta, C.; Wei, Y.; Chen, X. and Deng, D., 1998, Entrepreneurial discovery and the competitive market process: An Austrian approach. *Journal of economic Literature*, Vol. 35, No. 1, pp. 60-85.
55. Yari, Ahmad; Ghafourian, Fatemeh; Vermeziar, Bint Al-Huda and Mir Eskandari, Seyed Mohammad Reza, 2013, Identification of Entrepreneurship Opportunities in Oil and Gas Industries, *National Conference of Entrepreneur University*, Mazandaran University Knowledge-Based Industry. (in persian)
56. Zabihi, Mohammad Reza and Moghaddasi, Alireza, 2009, *Entrepreneurship from theory to practice*. Tomorrow's World Publications. (in persian)